Originaliteit als molensteen

PETER VAN BERGEIJK
Hoogleraar bij het International Institute of Social Studies van de Erasmus Universiteit Rotterdam

Nieuwe ideeën brengen ons verder. Nieuwe medicijnen, nieuwe materialen, nieuwe productieprocessen en nieuwe inzichten vormen de basis van de vooruitgang, en daarmee van onze welvaart. Het is daarom begrijpelijk dat originaliteit de heilige graal is van het wetenschappelijk bedrijf. Voor sommige wetenschappers is deze queeste echter aantoonbaar een molensteen.

Er zijn in Nederland inmiddels nogal wat toonaangevende wetenschappers ontmaskerd die delen van hun onderzoek verzonnen of masseerden. Onderzoek dat gepubliceerd is in gerefereerde toptijdschriften, beoordeeld is door onderzoeksfinanciers en als basis heeft gediend voor academische benoemingen en bevorderingen. De reactie vanuit de ivoren toren was eigenlijk steeds hetzelfde: incidenten, rotte appels en het zuiverend vermogen van de wetenschap is ruim voldoende geweest. Voor mij zijn deze gevallen meer dan incidentele dwalingen en duiden ze erop dat de originaliteitsdwang te sterk is geworden. Deze inschatting is niet gebaseerd op de professionele *publish or perish*-dwang die door sommigen wel is opgevoerd als reden voor het ontsporende wetenschappelijke gedrag. Naar mijn mening is er iets anders aan de hand: er is te weinig waardering voor het weinig originele handwerk waarop goede, herhaalbare en controleerbare wetenschap berust. Iedereen die wel eens het woord replicatie in een artikel heeft genoemd weet dat referenten als door een wesp gestoken reageren: het artikel voegt dan namelijk 'niets toe'; het is 'niet nieuw'. De dwang tot originaliteit leidt er ook toe dat vooral de afwijkende resultaten kans maken gepubliceerd te worden. Deze publicatievertekening is in diverse meta-analyses aangetoond. Ten slotte vinden nonresultaten weinig genade in de ogen van de wetenschappelijke-tijdschriftredacties.

Waarom toch die drukte over originaliteit? Het contrast met de kunsten is opmerkelijk. Voor veel leken lijkt kunst weliswaar synoniem met originaliteit, maar juist in de kunsten tieren epigonisme en zelfplagiaat welig en worden bepaalde thema's en stijlen uitentreuren uitgewerkt. Originaliteit als het 'hoogste goed' is dan ook een romantisch ideaal: tot in de achttiende eeuw was het zo goed mogelijk reproduceren van de Meester(werken) de norm. Het is in de artistieke traditie nog steeds gebruikelijk dat bestaande werken onderwerp van studie en bewerking vormen. De Schreeuw van Munch is een bekend voorbeeld, de Google-zoekopdracht 'gogh+chair' is verhelderend. Als herhaling zelfs in de kunsten waarde toe kan voegen, waarom moet dan in de wetenschap alles origineel zijn?

Een recente rondreizende expositie 'Derivatives' biedt de wetenschapper een spiegel die reflecteert dat eenzelfde idee waardevol, anders en nieuw kan zijn, zelfs als niets anders wordt gedaan dan wat eerder gebeurde. Het is noodzakelijk dat dit inzicht ook doordringt in onze wetenschap. De druk steeds origineel te moeten zijn is niet alleen te groot omdat het stress en frauderisico's oplevert, maar de verafgoding van originaliteit is ook contraproductief. Goede wetenschap staat of valt immers met herhaalbaarheid en controleerbaarheid. Het probleem is dat er door de originaliteitsverslaving van de sociale wetenschappen te weinig waardering is voor die kernactiviteiten van herhalen en controleren, en dat er prikkels moeten worden geïntroduceerd (Van Bergeijk, 2011; Koole en Lakens, 2012). Dat is op Nederlandse schaal zeker haalbaar. Verplicht promovendi één belangrijk artikel op hun onderzoeksterrein te repliceren als onderdeel van hun proefschrift. Vraag in procedures voor fundamentele onderzoekfinanciering en bij benoemingen om aantoonbaar bewijs dat eerder onderzoek is gerepliceerd. Maak als tijdschrift een digitaal replicatiehoekje en citeer als wetenschapper origineel en replicatie(s) in één adem door.

Gebrek aan originaliteit is het reddingsvest voor uitmuntend onderzoek.

LITERATUUR

Bergeijk, P.A.G. van (2011) Publish en perish. *ESB*, 96(4625), 771.

Koole, S.L. en D. Lakens (2012) Rewarding replications: a sure and simple way to improve psychological science. *Perspectives on Psychological Science*, te verschijnen.

SINDS 1916

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.